

UDK:330.15

Qulmurotov Sohijjon Jumaniyozovich
Axborot texnologiyalari va menejment
universiteti "Iqtisodiyot" kaferdirasi assistenti
e-mail: sohibkulmurotov@gmail.com
tel: +998972792329

HUDUDLARDA ASALARICHILIK KLASSTERLARI ORQALI ASALARICHILIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI

Annotatsiya: Asalarilar changlatuvchi sifatida ekotizim rivoji va bioxilma-xillikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Ularning changlatish xizmatlari ko'plab o'simlik turlarini, shu jumladan qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining asosini tashkil etadigan ko'plab ekinlarni ko'paytirish uchun juda muhimdir. So'nggi yillarda barqaror rivojlanish kontseptsiyasi butun dunyo bo'ylab turli sohalarda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Amaliyot ko'pincha jamoaviy harakatlarni o'z ichiga oladi, chunki asalarichilar klasterlarda yoki uyushmalarda bilim, resurslar va marketing kanallarini almashish uchun hamkorlik qiladilar. Ushbu hamkorlikdagi tuzilmalar nafaqat ko'nikmalarni uzatish va salohiyatni oshirishga yordam beradi, balki jamiyat a'zolari o'rtasida ijtimoiy kapital va birdamlikni rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: Asalari, asal, gulchangi, o'simlik, ekotizim, atrof-muhit, qishloq xo'jaligi, tadbirkorlik, zarur kapital.

Аннотация. Как опылители, пчелы играют важную роль в развитии экосистем и поддержании биоразнообразия. Их услуги по опылению имеют решающее значение для воспроизводства многих видов растений, включая многие культуры, которые составляют основу экономики сельского хозяйства. В последние годы концепция устойчивого развития приобретает все большее значение в различных отраслях во всем мире. Стажировки часто включают командные усилия, поскольку пчеловоды сотрудничают в кластерах или ассоциациях для обмена знаниями, ресурсами и маркетинговыми каналами. Эти совместные структуры не только помогают передавать навыки и наращивать потенциал, но также способствуют социальному капиталу и солидарности между членами сообщества.

Ключевые слова: Пчелы, мед, пыльца, растения, экосистема, окружающая среда, сельское хозяйство, предпринимательство, необходимый капитал.

Abstract. As pollinators, bees play an important role in the development of ecosystems and the maintenance of biodiversity. Their pollination services are crucial for the reproduction of many plant species, including many crops that form the backbone of the agricultural economy. In recent years, the concept of sustainable development has become increasingly important in various industries around the world. Internships often involve team efforts as beekeepers collaborate in clusters or associations to share knowledge, resources, and marketing channels. These collaborative structures not only help transfer skills and build capacity, but also promote social capital and solidarity among community members.

Keywords: Bees, honey, pollen, plants, ecosystem, environment, agriculture, entrepreneurship, necessary capital.

KIRISH

Asalarilar va atrof-muhit o'rtasidagi o'zviy munosabatlar barqaror amaliyot sifatida asalarichilik salohiyatini belgilaydi. Asalarilar changlatuvchi sifatida ekotizim rivoji va bioxilma-xillikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Ularning changlatish xizmatlari ko'plab o'simlik turlarini, shu jumladan qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining asosini tashkil etadigan ko'plab ekinlarni

ko'paytirish uchun juda muhimdir. Asalarichilik daromad manbalarini diversifikatsiya qilishi, bitta ekinlarga qaramlikni kamaytirishi va uy xo'jaliklarining iqtisodiy zaifligiga chidamliligini oshirishi mumkin. Ushbu maqolaning maqsadi asalarichilikning qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish vositasi sifatida ko'p qirrali rolini o'rganishdir. Asalarichilik qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish vositasi sifatida ulkan salohiyat ega bo'lib, iqtisodiy farovonlik, ijtimoiy tenglik va atrof-muhitni boshqarish yo'lini taklif etadi. Asalarichilik asalarilar, bioxilma-xillik va jamiyat taraqqiyoti o'rtasidagi aloqalardan foydalanib, qishloq xo'jaligi va turmush tarzini o'zgartirish imkoniyatiga ega. Biroq, bu salohiyatni ro'yobga chiqarish asalarichilik amaliyotini keng joriy etishga to'sqinlik qilayotgan muammo va to'siqlarni bartaraf etish uchun birgalikda harakat qilishni talab qiladi. Hamkorlikdagi harakatlar va integratsiyalashgan yondashuvlar orqali u asalarichilikning o'zgaruvchan yangi zotlarini va kelajak avlodlar uchun barqaror, asalarichilik klasterlarini rivojlantirish mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Asalarichilikning iqtisodiy samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy va amaliy masalalari bo'yicha O'zbekistonlik olimlar tomonidan qator ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilgan. Xususan, B.A. Qaxramonov, A.I. Isamuhamedov, U.S.H. Ballasov, S.SH. Isamuhamedov, O.S. To'rayev kabi qator agrar iqtisodchi olimlarning erishilgan ilmiy natijalari e'tiborga molik.

Asalarichilik sohasini samarali tashkil etish, asal va asal mahsulotlarini yetishtirish samaradorligini oshirish bo'yicha A.Nabiyeu, V.Brovarskiy, Sh.Suyarqulov. O.To'rayev, N.Kraxotin, A.Isamuhamedov, N.Askarov, R.Pulatova, B.Qaxramonov, A.Chekalov kabi olimlar tadqiqot olib borgan. Xorijiy olimlardan A.Chepik, G.R.Mursalimova, R.A.Zaripov, A.K.Subayeva, Ye.Odinokova, S.Kolupayev kabilar ilmiy-tadqiqot izlanishlarini olib borgan.

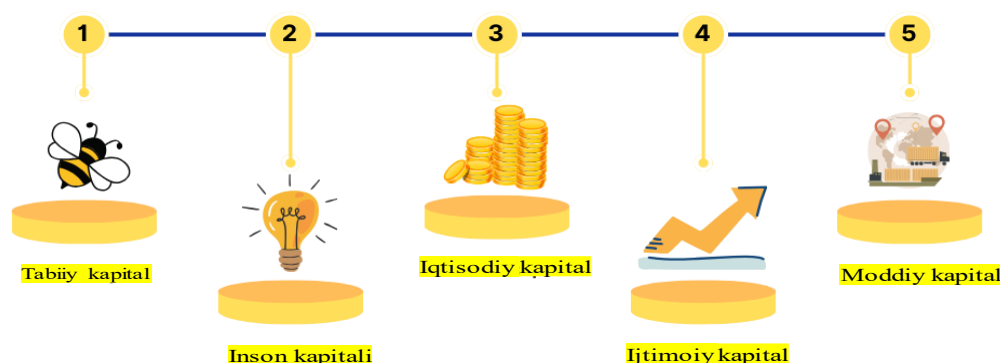
TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

So'nggi yillarda barqaror rivojlanish kontsepsiyasi butun dunyo bo'ylab turli sohalarda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Qishloq xo'jaligi sohasida barqarorlikka intilish iqtisodiy farovonlik, ijtimoiy tenglik va atrof-muhitni muhofaza qilishni muvozanatlashga qaratilgan aniq yo'nalishga aylandi. Qishloq joylari an'anaviy sanoatning kamayishi, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va atrof-muhitning buzilishi muammolariga duch kelganda, barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun innovatsion yondashuvlarni topish juda zarur bo'ldi. Shu nuqtai nazardan, asalarichilik yoki asalarichilik klasterlarini qishloq xo'jaliklarida barqarorligini targ'ib qilishning istiqbolli vositasi sifatida paydo bo'ladi. Asalarilar va atrof-muhit o'rtasidagi biologik munosabatlar barqaror amaliyot sifatida asalarichilik salohiyatini oshiradi. Asalarilar changlatuvchi sifatida ekotizim salomatligi va bioxilma-xillikni saqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ularning changlatish xizmatlari ko'plab o'simlik turlarini, shu jumladan qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining asosini tashkil etadigan ko'plab ekinlarni ko'paytirish uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, asalarichilikning o'zi insonlar uchun asal yetishtirishdandan asal mumi, gulchang va propolis kabi qo'shimcha qiymatli mahsulotlarga qadar turli xil iqtisodiy imkoniyatlarni taqdim etadi.

Asalarichilik sohasini daromad manbasini sifatida, uni boshlash va saqlash nisbatan arzon bo'lib, fermerlar, dehqon xo'jaliklari va tadbirkorlik bilan shug'ullanuvchi shaxslarning faoliyat turi hisoblanadi. Yetishtirilgan asal va asal mahsulotlarini sotish nafaqat to'g'ridan-to'g'ri daromad keltiradi, balki qiymat zanjirini rivojlantirish va bozor aloqalari orqali mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantiradi. Bundan tashqari, asalarichilik daromad manbalarini diversifikatsiya qilishi, bitta ekinlarga qaramlikni kamaytirishi va uy xo'jaliklarining iqtisodiy zaifligiga chidamliligini oshirishi mumkin. Iqtisodiy nuqtai nazardan tashqari, asalarichilik ijtimoiy birdamlikni rivojlantirish va qishloq xo'jaligi rivojlanayotgan tarmoqlariga imkoniyat berish imkoniyatiga ega. Amaliyot ko'pincha jamoaviy harakatlarni o'z ichiga oladi, chunki asalarichilar klasterlarda yoki uyushmalarda bilim, resurslar va marketing kanallarini almashish uchun hamkorlik qiladilar. Ushbu hamkorlikdagi tuzilmalar nafaqat ko'nikmalarni uzatish va salohiyatni oshirishga yordam beradi, balki jamiyat a'zolari o'rtasida ijtimoiy kapital va birdamlikni rivojlantiradi. Bundan tashqari, asalarichilik ayollar va yoshlarga daromad keltiradigan faoliyat

bilan shug'ullanish va uy xo'jaliklarining farovonligiga hissa qo'shish uchun imkoniyat yaratishi mumkin, shu bilan qishloq joylaridagi gender tengsizligi va yoshlar ishsizligini hal qiladi.

Ekologik barqarorlik asalarichilikning qishloq xo'jaligi rivojlanishiga qo'shgan hissasi asosida yotadi. Asalarichilik qishloq xo'jaligi amaliyotini va yashash joylarini saqlashni targ'ib qilish orqali asalarichilik bioxilma-xillik va ekotizimning barqarorligini saqlashga hissa qo'shadi. Boshqariladigan asalari oilalarining mavjudligi changlatish xizmatlarini kuchaytirishi va shu bilan ekinlar hosildorligini oshirishi va mintaqah aholisi uchun oziq-ovqat xavfsizligini yaxshilashi mumkin. Bundan tashqari, asalarichilik ekotizim salomatligi va tabiiy resurslarni boshqarishni birinchi o'ringa qo'yadigan yerni boshqarish amaliyotini rag'batlantiradi va shu bilan intensiv qishloq xo'jaligi amaliyoti va yer degradatsiyasining salbiy ta'sirini kamaytiradi. Umuman olganda, yer omili birlamchi qishloq xo'jaligi faoliyati uchun ishlatiladi; biroq, asalarichilik erdan to'g'ridan-to'g'ri foydalanmaydi, aksincha boshqa asosiy resurslarga yoki kapitalga e'tibor qaratadi: tabiiy (asalari, gulli o'simliklar va suv, boshqa narsalar qatori), inson (tajriba, ko'nikma va bilim), moddiy yoki jismoniy (ob'ektlar, transport, suv va energiya), ijtimoiy (yordam, oila, ijtimoiy tarmoqlar, uyushmalar, klasterlar, marketing ma'lumotlari va tadqiqot natijalari) va iqtisodiy (naqd pul, kredit olish imkoniyati va subsidiyalar) (1-rasm).

1-rasm. Asalarichilik uchun zarur bo'lgan kapital turlari.

Tabiiy kapital — bu qayta tiklanadigan va qayta tiklanmaydigan resurslarning tugashi, degradatsiyasi, yetishtirilishi, qayta ishlanishi va qayta ishlatilishiga duchor bo'ladi.

Inson kapitali — bu inson va umuman jamiyatning turli ehtiyojlarini qondirish uchun ishlatiladigan bilimlar, ko'nikmalar to'plami. Inson potensialini tashkil etuvchi turli xususiyatlar ichida, inson kapitali aynan daromadlarning o'zgarishiga ta'sir ko'rsatuvchi xususiyatlarni ifodalaydi, shu jihatdan inson kapitali ishchining maxsus ta'lim, kasb-hunarga tayyorlash va ishlab chiqarish tajribasi asosida to'plangan bilimlari, ularni amalda qo'llashi va mahoratini o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy kapital — bu ashyoviy kapital sotib olish uchun sarflanadigan pul vositalarini ifoda etadi, ya'ni pul kapitalga aylanishi uchun ishlab chiqarishga avanslanadi.

Ijtimoiy kapital — bu insonlarning o'zaro ijtimoiylashuvi natijasidir. Kishilar o'rtasidagi hatti-harakatlar normalari va o'zaro ijtimoiy ta'sir mexanizmlarini yaratadi.

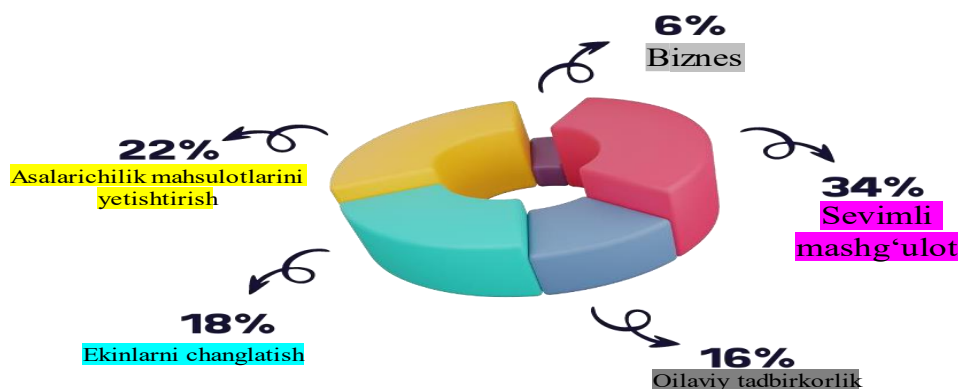
Moddiy kapital — bujamg'arilgan daromadining moddiy mulkka aylangan qismi va pul mablag'lari.

Potensial foydalariga qaramay, asalarichilikni qishloq xo'jaliklarida rivojlantirish tashabbuslariga qo'shilishi qiyinchiliklardan xoli emas. Asalarichilik yetarli texnik bilim, ko'nikma va infratuzilmani talab qiladi, bu ko'plab qishloq joylarida etishmasligi mumkin. Zararkunandalar va kasalliklar, iqlim o'zgarishi va yerdan foydalanish mojarolari kabi muammolar asalarichilik faoliyatiga qo'shimcha xavf tug'diradi. Bundan tashqari, bozorlarga kirish va qiymatni qo'shish imkoniyatlari asalarichilar uchun muhim to'siq bo'lib qolmoqda, bu ularning mahsulotlarining to'liq iqtisodiy salohiyatini egallash imkoniyatlarini cheklaydi. Ushbu

muammolarni hisobga olgan holda, siyosatchilar, rivojlanish bo'yicha amaliyotchilar va manfaatdor tomonlar qishloq joylarida asalarichilik madaniyatining barqaror rivojlanishiga ko'maklashish uchun yaxlit yondashuvni qo'llashlari kerak. Bu asalarichilik ko'nikmalarini oshirish va bilimlarni uzatish uchun ta'lim va o'quv dasturlariga sarmoya kiritishni talab qiladi. Bundan tashqari, rag'batlantiruvchi qo'llab-quvvatlovchi siyosat va qoidalarni ishlab chiqishni talab qiladi asalarichilik amaliyoti va asalarichilik yashash joylarini himoya qilish. Bundan tashqari, bozor aloqalarini, qiymat zanjirlarini va infratuzilmani mustahkamlash bo'yicha harakatlar asalarichilikning iqtisodiy salohiyatini ochish va qishloq jamoalari uchun adolatli imtiyozlarni ta'minlash uchun juda muhimdir. Ushbu maqola qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish vositasi sifatida asalarichilikning ko'p qirrali rolini o'rganishga qaratilgan. Asalarichilikning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik yo'nalishlarini o'rganib chiqib, biz uning barqaror va gullab-yashnayotgan qishloq jamoalariga hissa qo'shish imkoniyatlarini ochib berishni maqsad qilganmiz. Mavjud adabiyotlar, amaliy tadqiqotlar va empirik dalillarni har tomonlama ko'rib chiqish orqali maqolada asalarichilikni qishloq xo'jaligi rivojlanish strategiyalariga qo'shish bilan bog'liq foyda va muammolar tahlil qilinadi.

Qishloq xo'jaligi rivojlanishida asalarichilik klasterlarining iqtisodiy jihatlari.

Asalarichilik, shuningdek, nomi bilan tanilgan asalarichilik, qishloq xo'jaligida barqaror rivojlanish imkoniyati sifatida muhim iqtisodiy samara beradi. Asalarichilikning iqtisodiy o'lchovlari turli jihatlarni, shu jumladan daromad olish, yangi ish o'rinlarini yaratish, bozorni rivojlantirish va qiymat zanjiri integratsiyasini o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, Mintaqada asalarichilik sohasi tadbirkorlik qilish haqida, eng keng tarqalgan beshta sabab 2-rasmida keltirilgan.

2-rasm. Mintaqada asalarichilik sohasida tadbirkorlik qilish sababi.

Asalarichilik bilan shug'ullanuvchilar o'rtasi o'tkazilgan 30 nafar asalarichilar qatnashgan so'rovnoma 22 % asalarichilar asal va asal mahsulotlarini yetishtirish maqsadida asalarichilik faoliyati bilan shug'ullanishadi. 6 % asalarichilar biznes, 34 % asalarichilar uchun sevimli mashg'ulot turi hisoblansa, 16 % asalarichilarning yillik oilaviy daromadlari asalari tadbirkorligi hisobidan va 18 % asalarichilar asosan ekinlarini changlatish maqsadida fermer xo'jaliklari rahbar hamda ishchilari asalarichilik faoliyati bilan mashg'ul.

1. Asalarichilik daromad manbai

Asalarichilikning asosiy iqtisodiy afzalliklaridan biri bu qishloq xo'jaliklari uchun daromad olish qobiliyatidir. Asalarichilik boshqa qishloq xo'jaligi faoliyatiga nisbatan past boshlang'ich sarmoyani talab qiladi. Asalarichilar asal, asal mumi, propolis, gulchang va boshqa mahsulotlarni sotishdan daromad olishadi. Asal, xususan, mahalliy, milliy va xalqaro bozorlarda barqaror talabga ega bo'lgan yuqori qiymatli tovardir. Asalarichilikdan olinadigan daromad yil davomida barqaror daromad manbai bo'lib, asalarichilik faoliyati bilan shug'ullanuvchi oilalarining turmush tarzini sezilarli darajada yaxshilaydi. Bundan tashqari, asalarichilik qo'shimcha daromad manbai bo'lib

xizmat qilishi mumkin, ayniqsa, boshqa ekinlar yetishtirilmasligi mumkin bo'lgan qishloq xo'jaligi mavsumida. Ushbu iqtisodiy barqarorlik uy xo'jaliklarining oziq-ovqat xavfsizligini oshiradi va daromadlar manbalariga nisbatan zaiflikni kamaytiradi, bu esa kambag'allikni kamaytirish va qishloq joylarda barqaror rivojlanishga yordam beradi.

2. Yangi ish o'rinlarini yaratish

Asalari oilalarini tashkil etish va parvarish qilishdan tortib asal va asal mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash, qadoqlash va sotishgacha bo'lgan butun qiymat zanjiri bo'ylab ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini yaratadi. Rasmiy ish bilan ta'minlash imkoniyatlari cheklangan qishloq xo'jaliklarida asalarichilik, ayniqsa, yoshlar va ayollar uchun mazmunli yashash imkoniyatlarini taklif etadi. Asalari oilalarini parvarishlash, asalarichilik uskunalarini ishlab chiqarish va asalni qayta ishlash kabi asalarichilik faoliyati mahalliy ish o'rinlarini yaratishi va shu bilan qishloq joylarida ishsizlikni kamaytirishi va jamiyat rivojlanishini rag'batlantirishi mumkin. Bundan tashqari, asalarichilik ko'pincha jamoaviy harakatlarni o'z ichiga oladi, asalarichilar resurslarni to'plash, bilim almashish va bozorlarga yanada samarali kirish uchun klasterlar yoki uyushmalar tuzadilar. Ushbu hamkorlikdagi tuzilmalar nafaqat qo'shimcha ish imkoniyatlarini yaratadi, balki qishloq jamoalarida ijtimoiy birdamlik va jamoaviy qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

3. Qiymat zanjiri integratsiyasi

Asalarichilikni kengroq qishloq xo'jaligi qiymat zanjirlariga qo'shish uning iqtisodiy ta'sirini kuchaytirishi va qishloq iqtisodiyotining rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. Asalarichilik ekinlarni changlatishni yaxshilash va qishloq xo'jaligi ekinlarini mahsuldorligini oshirish orqali an'anaviy dehqonchilik faoliyatini to'ldiradi. Masalan, boshqariladigan asalari oilalarining mavjudligi paxta, beda, sabzavot, moyli va dukkakli ekinlar kabi ekinlarning hosildorligini sezilarli darajada oshirishi va shu bilan fermer xo'jaliklari daromadlari va oziq-ovqat xavfsizligini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, asalari oilalari uchun mahsus ekinlarni diversifikatsiya qilishni osonlashtirishi va o'rmonchilik amaliyotini targ'ib qilishi, asalarichilik va boshqa qishloq xo'jaligi faoliyati o'rtasida integratsiya yaratishi mumkin. Asalarilarga mos daraxt turlarini o'z ichiga olgan o'rmonchilik tizimlari asalarilar uchun qo'shimcha samaradorligi oshirish muhitini ta'minlaydi, shu bilan birga tuproq unumdorligini, suvni ushlab turishni oshiradi. Asalarichilikning agroekologik amaliyot bilan integratsiyasi qishloq dehqonchilik tizimlarining barqarorligi va barqarorligini oshiradi, uzoq muddatli iqtisodiy hayotiylik va atrof-muhitni muhofaza qilishga hissa qo'shadi.

Qishloq xo'jaligini rivojlanishida asalarichilik klasterlarining ijtimoiy yo'nalishlari

Asalarichilik klasterining iqtisodiy ahamiyatidan tashqari, qishloq xo'jaligi ichida ijtimoiy dinamikani shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Asalarichilik hamkorlikni rivojlantirish, marjinal guruhlarining imkoniyatlarini kengaytirish va ijtimoiy kapitalni ko'paytirish orqali qishloq joylarining ijtimoiy infratuzilmasi tuzilishiga hissa qo'shadi.

1. Jamiyatning imkoniyatlarini kengaytirish

Asalarichilik klasterlari qishloq xo'jaligidagi marjinallashtirilgan guruhlariga, shu jumladan ayollar, yoshlar va mahalliy aholilarga imkoniyat yaratishi mumkin. An'anaga ko'ra, asalarichilik ko'p hududlarda bir erkak kishini ish faoliyat turi bo'lib qolgan. Biroq, asalarichilikda ham asalarichilar, ham tadbirkorlar sifatida ayollarning roli tobora ortib bormoqda. Ayollarning asalarichilikka jalb etilishi ularga iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish, ko'nikmalarni rivojlantirish va qaror qabul qilishda motivatsiya hamda imkoniyatlarini beradi.

Huddi shunday, asalarichilik qishloq yoshlari uchun mazmunli aloqalarni ta'minlab, ishsizlikni bartaraf etishni taklif qilishi mumkin. Ayollar va yoshlarni asalarichilik faoliyatiga keng jalb qilish orqali klasterlar o'zlarining energiya, ijodkorlik va innovatsiyalaridan qishloqlarni rivojlantirish tashabbuslarini qo'zg'atish uchun foydalanishlari mumkin.

2. Bilim almashish va salohiyatni oshirish

Asalarichilik klasterlari bilim almashish va salohiyatni oshirishga yordam beradi, doimo o'rganish va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Asalarichilar ko'pincha norasmiy

tarmoqlar, kooperativlar va o'quv dasturlari orqali tajriba, texnika va ilg'or tajribalarni almashadilar. Ushbu hamkorlikdagi o'quv muhiti o'zgaruvchan atrof-muhit sharoitlariga, bozor dinamikasiga va texnologik yangiliklarga moslashishga imkon berish orqali asalarichilik faoliyatining barqarorligini oshiradi. Bundan tashqari, asalarichilik an'anaviy donolik va madaniy merosni saqlab, avlodlararo bilimlarni uzatish uchun platforma bo'lib xizmat qilishi mumkin. Tajribaga ega bo'lgan ko'p yillik soha mutaxassislarini asalarichilik texnikasi, ustoz-shogird marosimlarni yosh avlodlarga o'tkazib, asalarichilik an'analari va qadriyatlarining davomiyligini ta'minlaydilar. Ushbu avlodlararo almashinuv asalarichilik klasterlarida ijtimoiy birdamlik va o'ziga xoslikni kuchaytiradi, uzoq yillar mobaynida tegishlilik va uzluksizlik hissinı rivojlantiradi.

3. Ijtimoiy birdamlik va jamoaviy harakatlar

Asalarichilik klasterlari a'zolari o'rtasida hamkorlik va hamjihatlikni rivojlantirish orqali ijtimoiy birdamlik va jamoaviy harakatlarni rivojlantiradi. Asalarichilar ko'pincha o'zlarini tashkil qilishadi uyushmalar yoki o'z-o'ziga yordam guruhları resurslarıni to'plash, xatarlarıni bo'lishish va bozorlarga yanada samarali kirish. Ushbu jamoaviy tuzilmalar asalarichilarga narxlarıni yaxshiroq muhokama qilish, kredit olish va mahalliy, mintaqaviy va milliy darajada o'z manfaatlarıni himoya qilish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, asalarichilik faoliyati ko'pincha bunday asal va asal mahsulotlarıni yetishtirish, qayta ishlash, sotish va marketing kabi hamkorlikdagi sa'y-harakatlarıni o'z ichiga oladi. Ushbu jamoaviy harakatlar nafaqat samaradorlik va samaradorlikni oshiradi, balki ishtirokchilar o'rtasida ishonch va o'zaro munosabatlarni rivojlantiradi. Asalarichilar umumiy maqsadlar yo'lida birgalikda harakat qilib, asalarichilikdan tashqari jamiyat hayotining boshqa jihatlarıga ham taalluqli ijtimoiy aloqalar va tarmoqlarni rivojlantiradilar.

4. Gender imkoniyatlarıni kengaytirish va ijtimoiy inklyuziya

Asalarichilik klasterlari ichida gender tengligi va ijtimoiy rivojlantirish imkoniyatiga ega. Ko'pgina Yevropa mamlakatlarıda ayollar asalarichilik faoliyatida ajralmas qismi hisoblanadi, masalan, asalari oilalarını parvarishlash, asal va asal mahsulotlarıni yetishtirish va mahsulotni qayta ishlash. Ayollarni asalarichilik klasterlarıga jalb qilish orqali jamoalar an'anaviy gender me'yorlarıga qarshi chiqishları, ayollar uchun iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishları va ayollarning yetakchiligi va qaror qabul qilish vakolatlarıni targ'ib qilishları mumkin. Bundan tashqari, asalarichilik cheklangan guruhlar, shu jumladan nogironlar va etnik ozchiliklar uchun inklyuziv joylarni yaratishi mumkin. Maqsadli aralashuvlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali asalarichilik dasturlari jamiyatning barcha a'zolari o'qitish, resurslar va imkoniyatlardan teng foydalanishni ta'minlashi mumkin. Asalarichilik xilma-xillik va inklyuzivlikni targ'ib qilish orqali ijtimoiy birdamlik va barqarorlikni mustahkamlaydi, asalarichilik sohasi tarkibini boyitadi.

Qishloq xo'jaligi rivojlanishida asalarichilik klasterlarıning ekologik o'lchamlari

Asalarichilik tabiiy dunyoda chuqur ildiz otgan amaliyot sifatida qishloq xo'jaligi rivojlanishi uchun muhim ekologik ta'sir ko'rsatadi. Asalarichilik iqtisodiy va ijtimoiy o'lchovlarıdan tashqari ekotizim salomatligi, bioxilma-xillikni saqlash va yerni barqaror boshqarishda muhim rol o'ynaydi.

1. Qishloq xo'jaligi ekinlarıni changlatish orqali

Asalarichilikning eng taniqli ekologik foydasi uning changlatishdagi roli. Asalarilar changlatuvchi sifatida gulli o'simliklarni, shu jumladan ko'plab ekinlarni ko'paytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi bu qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining asosini tashkil etadi. Parvarishlanadigan asalarilar oilalari, shuningdek yovvoyi asalarilar populyatsiyasi bog'lar, poliz ekinlari, paxta, beda, makkajo'xori va dukkakli o'simliklarning changlanishiga hissa qo'shadi, qishloq xo'jaligi mahsuldorligi va oziq-ovqat xavfsizligini oshiradi. Qishloq xo'jaligi sharoitlarıda parvarishlanadigan asalari oilalariining mavjudligi changlanish tezligini oshirishi va ekinlarning sifati va hosildorligini oshirishi mumkin. Asalarichilar ko'pincha changlatish xizmatlarıni maksimal darajada oshirish uchun asalari oilalariini bog'larda, dalalarda va yaylovlarda strategik ravishda joylashtiradilar. Ekinlarni changlatishni kuchaytirish orqali asalarichilik nafaqat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini kuchaytiradi, balki kimyoviy periparatlar va o'g'itlarga bo'lgan

ishonchni kamaytiradi, barqaror dehqonchilik amaliyotini targ'ib qiladi va atrof-muhitga ta'sirini minimallashtiradi.

2. Tabiatni saqlash

Asalarichilik klasterlari asalarilar yordamida o'simliklarni changlatuvchilar asalari oilalari uchun asalari qutilar bilan ta'minlash orqali yashash joylarini saqlashga hissa qo'shishi mumkin. Asalarichilar ko'pincha asalari oilalarini tabiiy ekotizimlar bilan uyg'unlikda parvarishlaydilar va yil davomida turli xil gul resurslari mavjudligini ta'minlaydilar. Shunday qilib, asalarichilar mahalliy o'simlik turlarini qo'llab-quvvatlash va changlatuvchilar, qushlar va boshqa yovvoyi tabiat uchun yashash joylarini ta'minlash orqali biologik xilma-xillik va ekotizimning barqarorligini targ'ib qiladilar. Bundan tashqari, asalarichilik gullar xilma-xilligiga boy tabiiy joylarni va landshaftlarni saqlashni rag'batlantirishi mumkin. Asalarichilar yovvoyi gulli dalalar kabi asalarichilar uchun qulay sharoitli joylarini yaratish uchun yer egalari, tabiatni muhofaza qilish tashkilotlari va davlat idoralari bilan hamkorlik qilishlari mumkin. Ushbu harakatlar nafaqat asalarilarga foyda keltiradi, balki tabiatni muhofaza qilishning keng maqsadlariga, shu jumladan suv havzalarini muhofaza qilish, tuproq eroziyasini nazorat qilish va iqlim o'zgarishini yumshatishga yordam beradi.

3. Barqaror yer boshqaruvi

Asalarichilik ekotizim salomatligi va tabiiy resurslarni tejashga ustuvor ahamiyat beradigan barqaror yerni boshqarish amaliyotini targ'ib qiladi. Asalarichilar ko'pincha sintetik kirishlar foydalanishni kamaytirish va qishloq xo'jaligi landshaftlar bioxilma-xillikni targ'ib agroekologik yondashuvlarni qabul qilish. Asalarichilar kimyoviy zaharlanishlardan qochish va asalarilar uchun yashash muhitini ta'minlash kabi organik asalarichilik usullarini (3-rasm) qo'llash orqali tuproq unumdorligi, suv sifati va ekotizimning umumiy yaxlitligini saqlashga hissa qo'shadilar.

3-rasm. Tabiiy asalarichilik amaliyoti

Bundan tashqari, asalarichilik o'rmon xo'jaligi, dehqonchilik va qishloq xo'jaligi kabi boshqa barqaror yer boshqaruvi tashabbuslarini to'ldirishi mumkin. O'z ichiga olgan o'rmonchilik tizimlari asalari uchun qulay daraxt turlari asalarilar uchun qo'shimcha asal manbai va asalari oilalarini ko'payishi bilan ta'minlaydi, shu bilan birga tuproq unumdorligini, suvni ushlab turishni yaxshilaydi. Asalarichilikni ko'p tarmoqli dehqonchilik tizimlari bilan birlashtirish orqali qishloq xo'jaligi ko'plab ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarga, shu jumladan iqlimga chidamlilik va tirikchilik xavfsizligiga erishishlari mumkin.

4. Iqlimga chidamlilik

Asalarichilik klasterlari qishloq xo'jaligi sharoitlarida bioxilma-xillik, ekotizim xizmatlari va keng imkoniyatlarni rivojlantirish orqali iqlimga chidamliligini oshiradi. Asalarilar changlatuvchi sifatida o'simlik populyatsiyalarining genetik xilma-xilligini saqlashda, ularning iqlim o'zgarishi, zararkunandalar va kasalliklar kabi ekologik stresslarga chidamliligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, yashash muhitini saqlash va agroekologik tamoyillarga ustuvor ahamiyat beradigan asalarichilik amaliyoti tuproq unumdorligi, suvni tejash targ'ib qilish orqali iqlim o'zgarishi ta'sirini kamaytirishi mumkin. Bundan tashqari, asalarichilik iqlim o'zgaruvchanligi va ekstremal ob-havo hodisalaridan ta'sirlangan asalari klasterlari uchun muqobil yashash imkoniyatlarini taqdim etishi mumkin. Qurg'oqchilik, suv toshqini yoki harorat o'zgarishiga moyil bo'lgan hududlarda asalarichilik an'anaviy qishloq xo'jaligiga qaraganda iqlim bilan bog'liq xavflarga kamroq sezgir bo'lgan barqaror daromad manbasini taklif etadi. Asalarichilik turmush tarzi strategiyasini diversifikatsiya qilish va moslashish qobiliyatini oshirish orqali iqlim o'zgarishi sharoitida qishloqlarning barqarorligi va barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, asalarichilik klasterlari qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun daromad olish, yangi ish o'rinlarini yaratish, bozorni rivojlantirish va qiymat zanjiri integratsiyasini o'z ichiga olgan bir qator iqtisodiy imkoniyatlarni taklif etadi. Asalarichilik klasterining iqtisodiy salohiyatidan foydalangan holda, aholi turmush tarzini yaxshilashi, kambag'allikni qisqartirishi va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishi mumkin. Biroq, ushbu imtiyozlarni amalga oshirish uchun qo'llab-quvvatlovchi siyosat, o'qitish va infratuzilmaga sarmoyalar va bozorlarga kirish, texnik bilimlar va iqlim o'zgarishiga moslashish kabi muammolarni hal qilish bo'yicha birgalikda harakatlar talab etiladi. Strategik aralashuvlar va hamkorlikdagi sheriklik orqali asalarichilik qishloq joylarda iqtisodiy farovonlik va barqarorlikni ta'minlash uchun kuchli vositaga aylanishi mumkin. Asalarichilik klaster qishloqlarni rivojlantirish strategiyalariga qo'shish iqtisodiy diversifikatsiya, daromad olish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy imkoniyatlarni kengaytirish kabi bir qator afzalliklarni taklif etadi. Biroq, asalarichilik bilan bog'liq muammolarni hal qilish asalarichilar uchun texnik yordam, resurslardan foydalanish, zararkunandalar va kasalliklarni bartaraf etish, bozorga kirish va qiymatni qo'shish imkoniyatlarini ta'minlash bo'yicha birgalikda harakatlarni talab qiladi. Hamkorlikdagi harakatlar va maqsadli aralashuvlar orqali asalarichilik butun dunyo bo'ylab qishloqlarning rivojlanishi, barqarorligi va farovonligini oshirishning kuchli vositasiga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dini, Cecilia Beatriz (compiladora), García, Norberto (compilador), "Manual of good beekeeping practices in artificial feeding of bees: a contribution to the quality of Argentine honey.", 2023
2. Enzama, W. (Wilson), "Quest for economic development in agrarian localities", 2008
3. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. "ЗНАЧЕНИЕ ПЧЕЛОВОДСТВА В ЦЕЛКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕГИОНА" International journal of scientific researchers. Germaniya – 2024.
4. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. "IMPORTANCE OF THE BEEKEEPING SECTOR IN REGIONAL AGRICULTURE" American journal of Business Management, Economics and Banking. AQSH – 2024.
5. Isamuhamedov A.I. Nikadamboev X.K. "Asalarichilikni rivojlantirish asoslari". Toshkent. "Sharq" nashriyoti, 2013
6. <http://galwaybeekeepers.com/history-of-beekeeping/>
7. <https://www.powerblanket.com/blog/the-evolution-of-beekeeping/>
<https://www.mrwasp.co.uk/the-history-of-beekeeping-and-bee-control>